Propositie

Pilotjaar Instellingsexamen Burgerschap MBO 2026-2027

Voorbereid en beheerst naar verplichte examinering in 2027-2028

Samengesteld door:
Erik Degen
Maart 2026

Pilotjaar Instellingsexamen Burgerschap MBO 2026-2027

Eind 2020 is de Coöperatie Examens MBO opgericht door de MBO Raad in opdracht van de bestuurders van de mbo-scholen in Nederland. Tot 2025 werden uitsluitend rekenexamens gemaakt, vanaf 2025 zijn de eerste instellingsexamens Burgerschap ontwikkeld.

De ontwikkeling van de examens, examenprocessen en -systemen liggen op schema om vanaf schooljaar 2026-2027 de mbo-scholen te ondersteunen in een pilotfase. Dit maakt de stap naar verplichte examinering in het jaar daarna eenvoudiger en overzichtelijker voor de scholen. Welke mogelijkheden de Coöperatie Examens MBO komend jaar biedt leggen we in hoofdstuk 1 uit. In het tweede hoofdstuk vindt u extra informatie over de Coöperatie Examens MBO.

Indien gewenst geven we u graag meer toelichting geven over dit onderwerp. Een afspraak is snel gemaakt via support@examensmbo.nl .

Colofon

Datum
Maart 2026
Auteurs
Erik Degen
Opdrachtgever
Bestuur Coöperatie Examens MBO

Inhoudsopgave

1. Pilotjaar burgerschapsexamens 2026-2027 **3**

Gefaseerde introductie van het instellingsexamen Burgerschap 3

Waarom een pilotjaar van waarde is 5

Wat wij aanbieden in 2026-2027 5

Instellingsexamen Burgerschap voor mbo Entree 7

Examens voor studenten met special needs 7

Support en voorlichting 7

Aanmelden 7

2. Coöperatie Examens MBO **8**

Opgericht door het mbo – voor maximale toegevoegde waarde 8

Van, voor en door het mbo 8

Volledig digitaal examineren en beoordelen 8

Landelijk betrokken en digitaal vooruitstrevend 8

Daadkrachtig en betrokken: afspraak is afspraak 8

Kwaliteit zonder winstoogmerk 8

Gegarandeerde kwaliteit 8

Support en praktische portal 9

Geen btw, geen commerciële afdracht 9

Transparante all-in tarieven 9

1. Pilotjaar burgerschapsexamens 2026-2027

Vanaf schooljaar 2027-2028 wordt het Instellingsexamen Burgerschap wettelijk verplicht. Dat is een belangrijke verandering voor studenten, docenten en de organisatie als geheel. Waar burgerschap nu nog niet wordt geëxamineerd, vraagt de invoering om voorbereiding, afstemming en samenwerking.

Het schooljaar 2026–2027 biedt een mooie kans om deze overgang gecontroleerd en professioneel vorm te geven, zonder tijdsdruk en tegen een gereduceerd tarief. In deze pilotfase doet u ervaring op, kunt u de processen inrichten en testen en creëert u vertrouwen om te starten in schooljaar 2027-2028.

Gefaseerde introductie van het instellingsexamen Burgerschap

Door recente beleidsontwikkelingen is de invoering van de verplichte examinering verschoven. In december 2025 heeft OCW bekendgemaakt dat de verplichting niet eerder dan 1 augustus 2027 van kracht wordt. Hierdoor is de oorspronkelijk beoogde startdatum (2026–2027) opgeschoven. Dit uitstel creëert ruimte voor een doordacht implementatietraject.

Het schooljaar 2026–2027 brengt in dat traject een belangrijke, extra tussenstap: een pilotjaar. Dit pilotjaar wordt door de Coöperatie ingezet om scholen in staat te stellen de extra tijd die door het uitstel is ontstaan effectief te benutten. Waar de testfase in maart 2026 zich richt op het oefenen en verkennen van instrumenten, biedt de pilotfase de mogelijkheid om op gecontroleerde wijze examenprocessen daadwerkelijk in elke school in te richten, op te schalen en te borgen. Zo ontstaat er een stabiele basis voor een professionele en vertrouwde start in de live fase van 2027–2028.

De pilotfase maakt het mogelijk om zonder tijdsdruk ervaring op te doen met het volledige examenproces, interne samenwerking te versterken, docenten voor te bereiden op hun rol als begeleider en beoordelaar, en organisatorische vraagstukken – zoals curriculuminpassing – tijdig aan te pakken. Daarmee vormt de pilotfase een logische schakel tussen de testfase en de wettelijke live fase.

Hieronder beschrijven we de drie fasen waarmee scholen toewerken naar verplichte examinering van burgerschap: de testfase, de pilotfase en de live fase.

1. De testfase (huidig schooljaar 2025–2026, specifiek in maart 2026)
De testfase heeft als doel om te oefenen met de instrumenten en systemen.
Scholen en docenten verkennen:

- het digitale examenplatform,
- de portfolio-opdrachten,
- de eerste kenniselementen,
- de technische vereisten en processtappen.

Deze fase is een veilige verkenning en vormt de basis voor de volgende stap.
Na deze fase volgt een uitgebreide evaluatie en acties vanuit de Coöperatie (PDCA).

2. De pilotfase (2026–2027)
Omdat OCW de verplichte invoering van het instellingsexamen heeft verschoven naar 2027–2028, ontstaat er ruimte voor een tussenjaar dat verder gaat dan testen.
De pilotfase is daarom een tactisch geconstrueerde fase waarin scholen:

- het volledige examenproces kunnen implementeren,
- samenwerking en interne structuur kunnen opbouwen,

- docenten kunnen voorbereiden op hun dubbele rol (begeleider + beoordelaar),
- kunnen oefenen met de nieuwe kwalificatie-eisen,
- organisatorische uitdagingen zoals curriculum-inpassing gecontroleerd kunnen oplossen.

De pilotfase is dus de natuurlijke vervolgstap na de testfase: eerst oefenen → dan implementeren → daarna verplicht examineren.

De pilotfase is nadrukkelijk ontworpen om:
- de extra tijd door het uitstel nuttig en doelgericht te besteden;
- stress te verminderen bij teams en examencommissies;
- het mbo-veld controle en zeggenschap te geven over een soepele invoering;
- te voorkomen dat scholen in 2027–2028 in één keer de volledige live-fase moeten omarmen.

Ook na deze fase volgt een uitgebreide evaluatie en acties vanuit de Coöperatie (PDCA). Daarnaast start een werkgroep om te kijken of de mogelijkheid bestaat voor het inrichten van een Landelijke Vaststellingsadviescommissie Burgerschap.

3. De live-fase (vanaf 2027–2028)
Vanaf dit moment doen alle mbo-studenten verplicht examen in burgerschap.
De examenresultaten tellen mee voor diplomering, wat betekent dat scholen:
- volledig moeten voldoen aan de landelijke kwalificatie-eisen;
- een volledige resultaatsverplichting dragen;
- hun processen, kwaliteit en borging op orde moeten hebben.

Hiermee wordt burgerschap — in lijn met het doel van OCW — een volwaardig generiek onderdeel van het mbo, met landelijke consistentie en gelijke uitgangspunten voor alle studenten.

Suggesties voor de inrichting van het pilotjaar 2026-2027 (inclusief voorbeeld)

1. Start in semester 1 met een kleine, overzichtelijke groep
Bijvoorbeeld:
- één opleiding,
- één niveau,
- of één domeinteam (zoals Zorg & Welzijn of Economie).

Doel: proces verkennen, knelpunten ontdekken, docenten laten oefenen.

2. Opschalen in semester 2 naar een bredere groep studenten en teams
Bijvoorbeeld:
- nieuwe opleidingen aan laten sluiten,
- grotere cohorten meenemen,
- volledige cyclus draaien inclusief beoordelingsmomenten.

Dit sluit perfect aan bij het uitgangspunt: learning before scaling.

3. Parallel werken aan OER-aanpassing en kwaliteitsborging
Teams kunnen in semester 1 een concept invoering maken en die in semester 2 testen.

4. Professionalisering van docenten in beide semesters
Bijvoorbeeld:
- semester 1: trainen, begeleiden studenten, kennismaken met rubrics, beoordelen;
- semester 2: verdiepen, kallibratiesessies voor beoordelaars.

5. Gebruik de pilotfase als organisatiebrede test van samenwerking
Een volledig generiek onderdeel vraagt samenwerking tussen:

- beleid,
- examencommissie,
- onderwijs,
- planning/roostering,
- ICT/afname,
- kwaliteitszorg.

Het pilotjaar is de ideale periode om deze samenwerking sturend en stabiel te maken.

Waarom een pilotjaar van waarde is

- **Examinering vraagt tijd**

Examinering vraagt tijd van studenten, maar ook van planners, examenbureaus, examencommissies en docenten. Zeker bij portfolio-examens vervullen docenten een dubbele rol: begeleider én beoordelaar. Een zorgvuldige implementatie vraagt daarom een goede voorbereiding.

- **Examens raken de hele organisatie**

Iedere school weet dat examinering impact heeft op de hele organisatie. Nieuwe examens – zoals voor burgerschap – vragen om samenwerking tussen beleid, examencommissie, planning, docenten, management en studenten. Het pilotjaar helpt om deze samenwerking goed in te richten.

- **Aanpassingen in OER en examenprocessen**

Nieuwe examens betekenen ook aanpassingen in OER, procedures en examenprocessen. Door in 2026-2027 al te starten, kunnen deze wijzigingen zorgvuldig worden vastgelegd en doorgevoerd.

- **Duidelijkheid voor studenten**

Voor studenten die in 2027-2028 onder de verplichting vallen, is het belangrijk te weten waar zij aan toe zijn. Een geoefend team binnen de school is daarbij essentieel. Een pilotjaar betekent voorspelbaarheid, duidelijkheid en kwaliteit.

- **Werken met de nieuwe eisen burgerschap**

De nieuwe examens sluiten aan bij de herziene eisen voor burgerschap. Door al in 2026-2027 met (delen van) de examinering te werken, raken teams vertrouwd met de inhoudelijke kaders.

- **Opleidingseisen voor docenten**

Indien de plannen van het ministerie van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap worden doorgevoerd, geldt vanaf 2027-2028 een opleidingsverplichting voor (een deel van de) burgerschapsdocenten. Het is dan prettig dat de examinering al goed is ingericht.

Wat wij aanbieden in 2026-2027

Instellingsexamens Burgerschap voor mbo niveau 2, 3 en 4

We bieden twee routes aan, zodat scholen kunnen kiezen wat past bij hun visie en organisatie (zie Afbeelding 1). Scholen kunnen in 2026-2027 beide routes verkennen. Voor beide routes geldt het volgende.

- Voor elk mbo-niveau zijn passende portfolio-opdrachten beschikbaar.
- De student werkt onder begeleiding van de docent.
- De docent stelt de authenticiteit vast.

- Vervolgens wordt het portfolio beoordeeld.

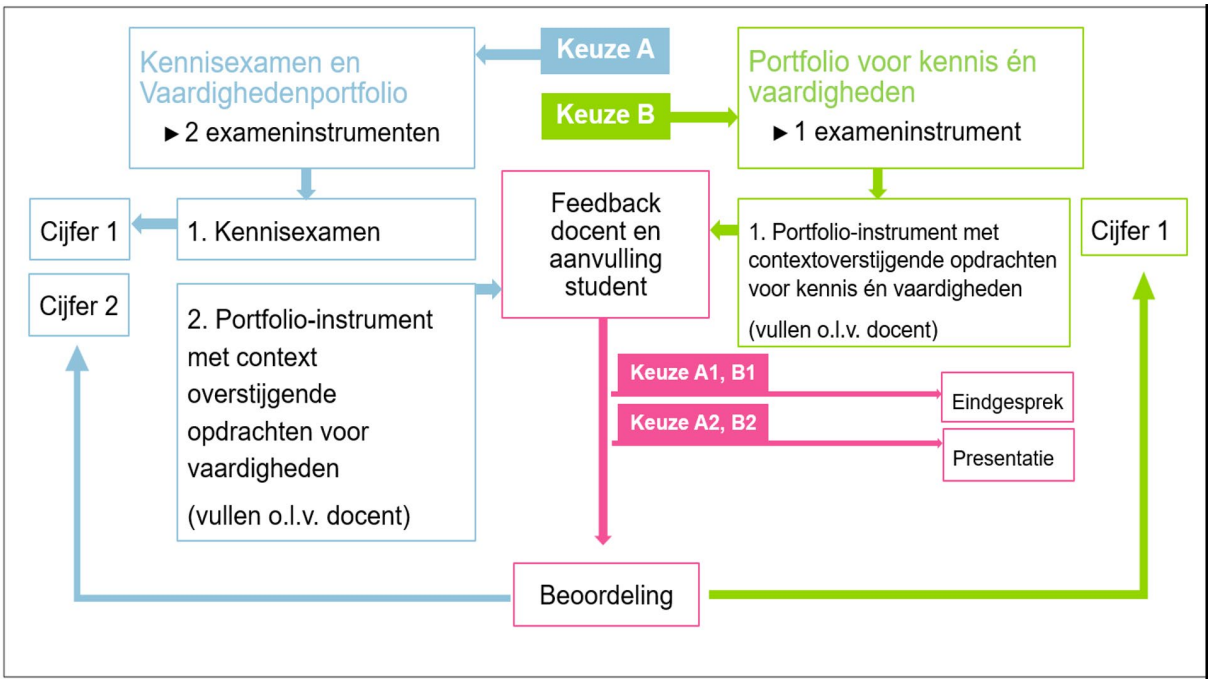
Route A: Vaardighedenportfolio met separaat kennisexamen

Deze route combineert:

- een portfolio voor vaardigheden
- een apart digitaal kennisexamen

Binnen deze route zijn verschillende keuzes mogelijk in het examenproces. Deze keuzes zijn uitgewerkt in de handleiding. In de loop van het schooljaar worden nieuwe opdrachten toegevoegd. Route A vraagt om twee exameninstrumenten.

Het kennisexamen bestaat uit automatisch scoorbare vragen en wordt afgenomen in een reguliere examensetting. Het kennisonderdeel weegt procentueel even zwaar als het kennisonderdeel binnen route B.
Binnen deze route zijn keuzes te maken in inrichting en organisatie. De handleiding biedt hiervoor praktische ondersteuning.

Afbeelding 1.

Route B: Portfolio voor kennis én vaardigheden

Deze route combineert kennis en vaardigheden in één portfolio-examen (één exameninstrument). Het portfolio volgt hetzelfde proces als bij route A.

Proefexamen en oefenexamen

Voor studenten die het kennisexamen afleggen, zijn twee voorbereidende mogelijkheden beschikbaar:

- **Proefexamen** – inhoudelijk vergelijkbaar met het echte examen en direct nagekeken. Een goede graadmeter of iemand klaar is voor het echte examen.
- **Kennismakingsexamen** – gericht op het leren kennen van het digitale platform (inloggen, vergroten van tekst, onderstrepen, navigeren). Het doel is dus niet om de vragen zo goed mogelijk te maken.

Instellingsexamen Burgerschap voor mbo Entree

Voor Entree-studenten ontwikkelen we een passend meetinstrument, in samenwerking met de Btg Entree van de MBO Raad en een Denkteam uit de Entreepraktijk.
Deze Entree-meting is gebaseerd op een kennis- en vaardighedenportfolio en laat zien hoe de student presteert ten opzichte van mbo niveau 2. Het portfolio komt in de loop van het schooljaar beschikbaar.

Examens voor studenten met special needs

Inclusieve kennisexamens

De kennisexamens zijn zo ontwikkeld dat zij door nagenoeg alle studenten gemaakt kunnen worden. Dat is essentieel, omdat het instellingsexamen Burgerschap een voorwaarde wordt voor diplomering. Voor blinde en (zeer) slechtziende studenten zijn aanvullende voorzieningen beschikbaar:

- Toetsenbordnavigatie
- Uitgebreide voorleesfunctionaliteit (tekst, vragen, afbeeldingen, tabellen en delen van het menu)
- Ondersteuning van aanvullende hardware, zoals een brailleleesregel, en software

Scholen kunnen hiervoor een training volgen om goed voorbereid te zijn. Deze examens komen in 2026-2027 beschikbaar.

Engelstalige kennisexamens

Voor Engelstalige opleidingen zijn Engelstalige versies van de kennisexamens beschikbaar. Deze zijn inhoudelijk gelijk aan de Nederlandstalige examens. De examencommissie kan deze examens ook beschikbaar stellen aan andere studenten. Deze examens komen in 2026-2027 beschikbaar.

Support en voorlichting

Gedurende het hele schooljaar 2026-2027 bieden wij voorlichtingssessies, trainingen en ondersteuning.

- Vragen worden snel beantwoord
- Inhoudelijke vragen worden behandeld door vakinhoudelijke experts
- Begeleiding bij implementatie is beschikbaar

Zo zorgen we samen voor een zorgvuldige invoering.

Aanmelden

Aanmelden voor het schooljaar 2026-2027 kan via examens@examensmbo.nl.
De formele aanmelding wordt gedaan door de instellingsvertegenwoordiger die namens de school is aangesloten bij de ALV. De contactgegevens van deze vertegenwoordiger zijn op te vragen via support@examensmbo.nl.

2. Coöperatie Examens MBO

Opgericht door het mbo – voor maximale toegevoegde waarde

- Iedere mbo-instelling wil kwalitatief sterke examens die voldoen aan wettelijke eisen, toegankelijk zijn voor alle studenten én betaalbaar blijven. Als coöperatie sluiten wij daar naadloos op aan.
- Wij ontwikkelen examens die inhoudelijk kloppen, organisatorisch uitvoerbaar zijn en landelijk vergelijkbaar. Dat is onze gezamenlijke opdracht.

Van, voor en door het mbo

- Wij zijn in 2020 opgericht door mbo-scholen en werken uitsluitend voor het mbo. Onze leden hebben zeggenschap, onder andere via de ALV.
- Bestuur, stuurgroep en beoordelaars bestaan uit professionals uit de mbo-sector. Examens worden ontwikkeld en vastgesteld door mbo-docenten. De lijnen met scholen zijn kort en vanzelfsprekend.

Volledig digitaal examineren en beoordelen

- Onze examens worden volledig digitaal afgenomen en beoordeeld.
  - Wij beheren de afnameomgevingen
  - Scholen voeren zelf regie over planning, plaats en organisatie
  - Portfolio-beoordelaars kunnen door de school zelf worden gekoppeld
- Dit zorgt voor flexibiliteit én controle binnen de eigen organisatie.

Landelijk betrokken en digitaal vooruitstrevend

- Wij verzorgen door het hele land voorlichting over:
  - de ontwikkeling van examinering
  - implementatie van platforms
  - resultaten en kwaliteitsanalyses
- Daarnaast zijn wij actief binnen landelijke netwerken voor digitale ontwikkeling, waaronder trajecten rondom de OKE-koppeling (OO API). Daarmee dragen we bij aan duurzame digitale infrastructuur voor het mbo.

Daadkrachtig en betrokken: afspraak is afspraak

- Wij zijn een praktische organisatie met korte lijnen.
- Onze cultuur is direct en resultaatgericht. We staan met beide voeten in de praktijk en handelen snel wanneer dat nodig is. Betrouwbaarheid staat daarbij voorop.

Kwaliteit zonder winstoogmerk

- Wij zijn een coöperatie zonder winstoogmerk, met een heldere missie:
  - Het mbo voorzien van kwalitatief hoogstaande, landelijk gelijkwaardige en vergelijkbare examens, passend binnen de wettelijke kaders.
  - Daarmee leveren we een bijdrage aan de kwaliteit van examinering voor circa 500.000 mbo-studenten.

Gegarandeerde kwaliteit

- Onze examens doorlopen een continue verbetercyclus (PDCA).
  - Structurele kwaliteitsanalyses
  - Intensieve betrokkenheid van het mbo-veld
  - Psychometrische analyses
  - Doorlopende aanscherping van niveau en relevantie

- Feedback uit de praktijk wordt actief verwerkt. Zo blijven onze examens aansluiten bij de belevingswereld van studenten én bij de eisen van het veld.
- Wij zijn gecertificeerd examenleverancier.

Support en praktische portal

- Ondersteuning is integraal onderdeel van ons aanbod.
  - Hulp bij inrichting van het examenproces
  - Ondersteuning bij accountbeheer en planning
  - Inhoudelijke vragen beantwoord door experts
- Via onze portal MijnExamensMBO.nl zijn duidelijke stap-voor-stap handleidingen, uitlegvideo's en trainingen beschikbaar. Scholen kunnen zelfstandig informatie raadplegen of direct contact opnemen met de SupportDesk.

Geen btw, geen commerciële afdracht

- Wij werken transparant en zonder commerciële belangen.
  - Geen btw (onder geldende voorwaarden)
  - Geen winstdeling of commerciële afdracht
  - Financiële reserve blijft binnen de coöperatie
- Dit maakt scherpe, stabiele tarieven mogelijk.

Transparante all-in tarieven

- Onze tarieven zijn all-in.
- Dat betekent:
  - Alle producten en diensten voor het gekozen vak
  - Inclusief ondersteuning
  - Inclusief deelname aan landelijke ontwikkelingen
  - Geen verborgen kosten
  - Geen btw (onder geldende voorwaarden)
  - Geen winstdeling of commerciële afdracht

- Burgerschap wordt in 2026-2027 niet gefactureerd.
- Het voordeel van dit oefenjaar:
  Scholen doen praktijkervaring op, leveren directe input voor verbetering én hebben extra invloed op de doorontwikkeling van de examens voor 2027-2028.